

ESPAI D'OPINIONS

Nº343
Novembre 2013

Rafel Borràs Ensenyat

Coordinador de programes

Fundació Gadeso

PROU INDIFERÈNCIA CAP ALS NO RICS!*

Cada pic hi ha més evidències microeconòmiques que deixen palès que hi ha un creixent nombre de llars illenques sense cap tipus d'ingrés. Basta repassar les publicacions de la Xarxa per a la Inclusió Social (EAPN-Illes Balears), Càritas, Creu Roja, Intermón Oxfam o d'algunes fundacions sindicals i d'entitats de reconegut prestigi social, com ara, la Fundació Lluís Vives, per tenir-ne coneixement d'aquesta realitat. Hi ha excel·lents i molt rigorosos treballs d'anàlisi sobre els costos humans de la crisi social que patim. No és possible al·legar ignorància ni manca d'informació sobre la creixent evolució quantitativa i qualitativa de la pobresa i de l'augment de les desigualtats. Que cada dia hi ha més gent amb privacions materials i que, alhora, aquestes privacions són cada cop més extremes és una cosa sabuda. Per si de cas hi ha algun dubte, aconsell donar una ullada, posem pel cas, als estudis elaborats per la Federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS), disponibles a www.acciosocial.org.

I tanmateix, per més lectures que es recomanin, no crec que alguns i algunes abandonin la seva indiferència amb les víctimes de les seves polítiques (agreujament de les desigualtats i desmuntatge estructural de l'estat del benestar). Sobre aquesta gairebé malaltissa indiferència dels poderosos cap als no rics, l'analista de qüestions internacionals Mariano Aguirre ens ofereix una encertada explicació en afirmar que *“ni una sola de les decisions vinculades amb “l'austeritat” que adopten els alts càrrecs polítics, econòmics i financers els afecta personalment o al seu entorn immediat. Al no sofrir-les, les mesures “anticrisi” són un espectacle llunyà que coneixen a través de les macro xifres, els mitjans periodístics, quan reben alguna pregunta incòmoda al Parlament o en aquests breus moments en què els increpen quan surten d'un edifici o de la seva casa i caminen set passos fins al cotxe amb xofer. Si la protesta puja de to, es prenen mesures repressives...”* En aquesta lògica cal interpretar l'avantprojecte de Llei de Seguretat Ciutadana del ministre Jorge Fernández Díaz o les ordenances municipals que pretenen castigar la mendicitat.

Malgrat la indiferència de les elits, la situació és, tal com ho corroboren la literatura especialitzada i les dades oficials, d'alarma social. Val a dir que, en una situació d'atur massiu, es generen "mecanismes d'auto contenció estadística" (gent desanimada que deixa de cercar una ocupació retribuïda, emigració geogràfica i al submón del treball submergit, substitució del treball a temps complet per a un a temps parcial, etc.), la qual cosa provoca que les estadístiques reflecteixin només una part de la magnitud de la població aturada. No obstant això, si prenem com a referència l'estimació que fa l'EPA, observarem que la població illenca aturada en el trimestre de més activitat econòmica i laboral (el tercer) ha tingut un estirabot del 91% en els darrers cinc anys, passant de ser un col·lectiu de 55.300 persones l'any 2008 a un de 105.600 enguany. I el que és més important, la població aturada de llarga durada (dos anys o més) ha augmentat un 1.125% (ha passat de 2.800 persones en el 2008 a 34.300 aquest estiu). Amb aquestes dades, com poden els governats seguir indiferents als sofriments que provoca l'empobriment que hi ha darrere aquestes xifres?

Però és més important prendre en consideració que, en un context de devaluació brutal de la renda de la majoria de la població, el trànsit de la "normalitat" a la pobresa material relativa es produeix en molts casos amb una extraordinària rapidesa. A tall d'exemple, de l'acceleració dels processos d'empobriment personal i familiar cal citar la Reforma Laboral de 2012, que ha augmentat els procediments exprés per l'acomiadament gairebé gratuït; la retallada de les prestacions de desocupació per a les persones majors de 55 anys; o l'exclusió de col·lectius com a beneficiaris de l'ajut del Programa "PREPARA". Però els mecanismes estadístics oficials no estan preparats per copsar amb certa actualitat l'estat de la pobresa en l'actual entorn de crisi social. La darrera Enquesta de Condicions de Vida publicada el passat 20 de novembre només incorpora dades consolidades de l'any 2012 i calcula una taxa de risc de pobresa l'any 2012 del 24,2% a Balears (s'ha produït un estirabot del 5,7% en un any).

De l'any 2013 hi ha només dades provisionals, com ara la taxa de carència material (que mesura el percentatge de persones i llars que es troben en almenys 3 de les següents situacions: a) no poden fer un menjar de carn, pollastre o peix, almenys cada dos dies; b) no poden mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada; c) no tenen capacitat per afrontar despeses imprevistes; d) han tingut retards en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat...) en els últims 12 mesos; e) els és impossible disposar d'un automòbil; f) no poden permetre's disposar d'un ordinador personal; o g) no poden permetre's anar de vacances almenys una setmana a l'any). Aquesta taxa ha passat d'un 11,6% l'any 2008 a un 23,7% l'any 2013 en el cas de les persones, i d'un 9,6% a un 21,9% en el cas de les llars. Però repareu que les previsions sempre són a la baixa, a tall de exemple la taxa de risc de pobresa balear definitiva d'any 2012 (24,2%) és un 5,7% més elevada que la prevista al novembre de 2012.

En qualsevol cas, no hi ha dubte que la pobresa relativa i severa han esdevingut un problema estructural. De fet, l'anomenada taxa AROPE (acrònim de l'anglès *At-risk-of poverty and exclusion*) se situava en un escandalós 24,5%

l'any 2011. És a dir, gairebé una de cada quatre persones de Balears eren pobres en els termes d'aquest indicador sintètic que té en compte altres tres indicadors: la població que viu sota el llindar de pobresa, la població afectada per una privació material severa i la població amb baixa intensitat de treball per llar. Durant els anys 2012 i 2013 aquesta taxa, sens dubte, haurà augmentat.

Amb les dades disponibles no és exagerat parlar d'emergència social, tot i que, amb estadístiques més actualitzades (hi ha dades oficials de PIB cada trimestre, mentre que les de pobresa són escasses i s'ofereixen amb molt de retard), podríem observar amb més precisió l'agreujament del problema en els darrers dotze mesos. Davant aquesta situació, què ha fet fins ara el Govern? Bàsicament bloquejar –via disposició transitòria de la Llei de pressupostos de la CAIB– el desplegament de la Llei de Serveis Socials de les Illes Balears, aprovada en l'anterior legislatura, i que es disposava a “*atendre a les situacions de manca de recursos bàsics i les necessitats socials*”. La discussió parlamentària del pressupost de la CAIB de 2014 podria ser el marc per aprovar una autèntica política contra la pobresa i l'exclusió social. En cas contrari, hauria de ser el torn de la societat civil, que té els instruments de la mobilització i de la proposta via Iniciativa Legislativa Popular (ILP). Cal estar preparats per reivindicar de debò una Renda Garantida de Ciutadania, que és absolutament realista i possible (seria factible amb una partida pressupostària de vint-i-cinc a trenta milions d'euros). Una RGC pensada com un nou instrument de política social redistributiva i preventiva de l'exclusió social. En definitiva, una petita passa en la direcció d'un nou paradigma social en el qual el dret a la llibertat material estigui garantit mitjançant una Renda Bàsica universal i incondicionada.

Ara mateix, dir prou indiferència cap els no rics ha esdevingut una exigència ètica, si més no perquè, en paraules d'Antonio Gramsci “*la indiferència és apatia, és parasitisme, és covardia, no és vida. Per això odii als indiferents*”.

*Una versió més curta d'aquest article s'ha publicat en el diari Ara Balears de 22.11.2013